

**ASPECTE PRAXIOLOGICE ALE FORMĂRII COMPETENȚEI
PSIHOPEdagogICE A ASISTENȚILOR MEDICALI-INSTRUCTORI**

**PRAXIOLOGICAL ASPECTS OF PSYCHO-EDUCATIONAL COMPETENCE
TRAINING OF MEDICAL ASSISTANT INSTRUCTORS**

*Mariana NEGREAN, doctorandă an.III, Școala Doctorală „Științe ale educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,
ORCID: 0000-0002-7865-4747, m.negrean777@gmail.com*

*Viorica ANDRIȚCHI, doctor habilitat, profesor universitar, director, Centrul de
Formare Continuă și Leadership, IP Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,
Republica Moldova, ORCID: 0000-0001-8504-9679*

CZU: 377.02:61 DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p287-294

Abstract

The article addresses the issue of training the psycho-pedagogical competence of medical assistants-instructors, involved in the process of dual medical education in the Republic of Moldova. The problematic situation of professional medical education is analyzed, including the normative-legislative and pedagogical premises aimed at the formation of the psycho-pedagogical competence of medical assistants-instructors. Directions for organizing the process of training the psychopedagogical competence of medical assistants-instructors are formulated; effectiveness conditions are recommended in order to train the psycho-pedagogical skills of medical assistants-instructors within dual medical education.

Keywords: psychopedagogical skills, dual education, medical assistants-instructors.

Actualmente politicile educaționale din Republica Moldova [3,17] sunt orientate spre dezvoltarea capitalului uman al țării care, fiind implementate pe varii dimensiuni [12,13,14,18,19], asigură atât îndeplinirea unui set de condiții social-economice prietenoase cetățeanului, cât și consolidarea capacităților administrative și instituționale, care să faciliteze aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Analiza situației existente în sectorul educației, în special în învățământul profesional medical, a evidențiat câteva provocări privind formarea specialiștilor calificați pentru sistemul de sănătate al R.Moldova. În special, se constată îndeplinirea parțială a planului de admitere, necesitatea sistematică de ajustare a competențelor profesionale ale viitorii specialiști la cerințele pieței muncii, cât și preocuparea pentru formarea profesională continuă a cadrelor didactice, în special, a practicienilor, a specialiștilor din instituțiile medicale, implicați în procesul de învățământ dual.

În condițiile actuale, se constată regres în gradul de realizare a planului de admitere la calificarea *Asistent medical*, specialitatea *Medicină*, unde la concursul de admitere se pot înscrie deținătorii de: diplome de bacalaureat, certificate de studii liceale, atestate de studii medii de cultură generală, certificate de calificare la specialitățile conexe meseriei inițiale. Această situație este explicată prin atractivitatea mai mare a studiilor la treapta de licență (în special pentru deținătorii actelor de studii cu medii mari), declinul demografic și micșorarea numărului de absolvenți ai liceelor, dificultăți privind accesul la studii a copiilor din păturile vulnerabile, fenomenul de migrație a familiilor cu copii de vârstă eligibilă studiilor la treapta de învățământ profesional tehnic.

Totodată, constatăm că absolvenții colegiilor de medicină demonstrează grad redus de motivație pentru angajare efectivă în câmpul muncii, în cadrul unei instituții medico-sanitare publice, după absolvirea instituției de învățământ, care, conform planurilor de învățământ,

servește ca bază clinică pentru practica didactică sau stagiile de practică pe un termen scurt (2-5 săptămâni).

Chiar dacă, conform cadrului normativ al învățământului medical dual, durata instruirii în cadrul instituției medico-sanitare publice „nu poate fi mai mică de 50% din durata normativă a programului de studii” [7], ceea ce ar trebui să asigure un procent mai mare de angajabilitate în câmpul muncii, în realitate, conform datelor statistice, rezultatele se prezintă sub media așteptată.

Cu certitudine, sistemul de sănătate, fiind unul dinamic, obligat să răspundă la urgențele din sănătatea publică (pandemia COVID-19), la situațiile de criză umanitară (conflictul din Ucraina, 2022) și catastrofe tehnologice (Cerbobîl, Fukucushima ect.), solicită o interconexiune permanentă cu sistemul de învățământ medical, inclusiv cel profesional [19], pentru a asigura încadrarea cu succes a specialiștilor medicali în câmpul muncii.

Actualmente sistemul ocrotirii sănătății se caracterizează prin modernizarea constantă a procesului curativ-diagnostic, utilizarea tot mai largă a intelectului artificial, robotizarea, tehnologizarea și digitalizarea serviciilor medicale. Respectiv, calitatea serviciilor educaționale, oferite de instituțiile de învățământ profesional medical, trebuie fundamentată de: ajustarea constantă a conținuturilor curriculare la cerințele sistemului ocrotirii sănătății, diversificarea formelor (inclusiv, prin învățământ dual) și metodelor de instruire (simularea didactică), încadrarea în procesul educativ a cadrelor didactice profesioniste, calificate și motivate, atragerea specialiștilor de înaltă calificare din instituțiile medicale în realizarea documentelor normative (nomenclatoare, standarde ocupaționale, planuri de învățământ, curricula etc.) și în instruirea propriu-zisă a viitorilor asistenți medicali [3, art. 67(e); 19].

În acest context, diversificarea formelor de organizare a procesului educațional în învățământul profesional tehnic, în special prin învățământul dual, contribuie esențial la rezolvarea provocărilor înregistrate în sistemul de învățământ postsecundar medical.

În ultimul deceniu dezvoltarea învățământului dual, inclusiv a învățământului dual medical, a devenit un obiectiv primordial pentru sistemul educațional din țară. În conformitate cu obiectivele generale și specifice de dezvoltare pe termen mediu/lung, pentru sistemul educațional [15, obiec.1.6.], dezvoltarea și diversificarea formelor de învățământ oferite de instituțiile de învățământ profesional tehnic, necesită dezvoltarea învățământului dual, într-o corelație strânsă cu cerințele pieței muncii prin ajustarea cadrului normativ, metodologic și curricular, inclusiv vizând formarea/dezvoltarea competenței psihopedagogice de specialitate (medicală) a *asistenților medicali-instructori*.

Învățământul medical dual asigură un grad sporit de formare a abilităților acționale, practice, în condiții reale de muncă, deoarece elevii-ucenici dețin o autonomie mai înaltă în realizarea manoperelor practice în cadrul instituțiilor medico-sanitare publice/private. Acest fapt este determinat atât de implicarea elevilor-ucenici în procesul de acordare a îngrijirilor medicale în timpul practicii didactice și/sau stagiilor de practică, cât și în cadrul gărzilor, realizate de elevi-ucenici în calitate de angajați ai instituțiilor medicale, fiind ghidați de asistenții medicali-instructori.

Conform reglementărilor în vigoare, coordonarea și monitorizarea procesului de instruire practică, ghidarea activității profesionale a elevilor-ucenici în cadrul învățământului dual medical, este realizată de *maistrul-instructor în producție – asistenți medicali-instructori*. În procesul educațional, conform cadrului normativ [8], în calitate de *asistenți medicali-instructori*

pot fi încadrați asistenții medicali care au o vechime în muncă de cel puțin 3 ani, sunt deținători ai categoriilor în specialitate și dețin studii de formare psihopedagogică în volum de cel puțin 20 de credite [7], iar în învățământul medical dual se propune modulul de psihopedagogie în specialitate (psihopedagogie medicală).

Totodată, *asistenții medicali-instructori* au oportunitatea de implicare [8,11] în elaborarea planurilor de învățământ, instrumentelor curriculare, manualelor etc., implementate în formarea viitorilor asistenți medicali prin învățământul dual, monitorizarea procesului de realizare a curricula și a planului de învățământ, participarea în elaborarea subiectelor pentru examenul de calificare (sarcini didactice și studii de caz pentru probă practică), evaluarea competențelor profesionale în cadrul examenelor de calificare.

S-a constatat că experiența acumulată, prestația, profesionalismul și motivația *asistenților medicali-instructori*, implicați în instruirea viitorilor specialiști medicali prin învățământul dual, influențează în mod direct performanța instituției de învățământ profesional medical, transpunerea experiențelor inovative din sistemul ocrotirii sănătății în sistemul educațional medical și creșterea competitivității specialiștilor medicali cu studii postsecundare la nivel național și internațional.

În context, apare necesitatea imperioasă de formare a acestor categorii de specialiști în vederea realizării activității de instruire practică, în special, *formarea psihopedagogică* a acestora.

Precizăm că cadrul legislativ (Codul educației cod nr.152/2014, art.72(3), art. 132(d)), în mod expres, stipulează că *asistenții medicali-instructori*, implicați în procesul de instruire a elevilor-ucenici, sunt obligați să urmeze *modulul psihopedagogic*, realizat prin instruire nonformală (Cursul de psihopedagogie de specialitate (medicală) în învățământ profesional dual (9 credite/270 ore), aprobat prin OMSMPS nr. 131-01/10.03.2021) sau formală în cadrul instituțiilor abilitate.

În acest context, se conturează clar problema esențializării reperelor conceptuale și praxiologice ale formării *competenței psihopedagogice ale asistenților medicali-instructori*.

În acest cadru de referință, credem că demersul de formare psihopedagogică a asistenților medicali-instructori trebuie să ia drept reper *rolurile* pe care le vor exercita în procesul de instruire a elevilor-ucenici, or, rolurile principale evidențiază setul de competențe care le sunt subsumate și care proiectează *profilul de competență psihopedagogică al asistentului medical-instructor*.

Spre exemplu, *asistentul medical-instructor* ar trebui să îndeplinească rolurile:

- *Ghid* - ajută elevul să descopere și să înțeleagă regulile scrise și cele nescrise ale activității medicale.
- *Consilier* - oferă recomandări individualizate de dezvoltare profesională, tratează cu respect pe fiecare elev.
- *Motivator* - încurajează, oferă în mod frecvent feed-back pozitiv, care contribuie la consolidarea încrederii de sine a elevului și a sentimentului de reușită în activitatea de învățare a profesiei.
- *Coach* - oferă de feed-back pozitiv constructiv.

– *Model* - este un exemplu al modului de realizare calitativă a sarcinilor; elevul va învăța din observațiile asupra modului în care asistentul medical instructor face față situațiilor și din multiplele interacțiuni cu alții.

Și dacă acceptăm ideea că *asistentul medical-instructor* este *furnizor de informație, model de comportament profesionist, creator de situații de învățare, consilier, evaluator, organizator și mentor* [20, p.101-108], atunci din acestea decurge sistemul de competențe ale *asistentului medical-instructor*: *competența de specialitate, competența psihopedagogică, competența psihosocială și competența managerială*.

În același sens, *funcțiile* principale pe care *asistentul medical-instructor* trebuie să le exercite sunt: de planificare și proiectare, de orientare sau direcționare a activității de instruire practică, de organizare și coordonare a procesului de instruire practică, de comunicare (transmitere) de noi cunoștințe, de dirijare stimulare și control a învățării practice, de evaluare și îmbunătățire a rezultatelor învățării, de îmbunătățire a calității procesului de învățământ.

În contextul acestei logici, R.Niculescu subliniază că „*profilul de competență* al cadrului didactic poate fi definit ca domeniu de convergență dintre statut/rol și personalitate, fiind reprezentat de calitatea principalelor coordonate ale personalității, considerată sincron în raport cu statutul și rolul socio-profesional deținut, raport analizat din perspectiva eficienței socio-profesionale” [10, p.143].

Rezultă că, pentru esența conceptului de *competență psihopedagogică* a *asistentului medical-instructor* rămân valabile caracteristicile:

- se desfășoară în contextul profesional real;
- se situează într-un continuum care merge de la simplu la complex;
- se fondează pe un ansamblu de resurse interne, dezvoltate și actualizate continuu;
- este de tipul „savoir-mobiliser” (a ști să mobilizezi) în contextul acțiunii profesionale;
- se manifestă în domeniul practicii profesionale și sociale ca „savoir-agir” (a ști să acționezi), or, acesta are responsabilitatea să permită elevilor dezvoltarea anumitor competențe pe care societatea le consideră indispensabile pentru a forma o ființă liberă, comportându-se ca un bun cetățean și exercitând o meserie sau o profesie, deoarece «competența poate fi mai mult decât un ansamblu de mișcări care pot fi constatate cu obiectivitate, ea este de asemenea o acțiune definită prin utilitatea sa socială sau tehnică, într-un cuvânt, ea are o funcție practică» [5, p. 34];
- *este un „savoir-agir”* eficient și imediat, care se manifestă în manieră recurentă, deoarece competența se manifestă, în contextul real, printr-o performanță eficientă și imediată; ea se realizează în manieră recurentă în diverse situații și indică astfel că „savoir-agir” este stabilizat. Evident, acțiunea competentă nu este numai un act reușit, dar și un act eficient și imediat; competența este astfel în mod suficient stăpânită pentru a permite o execuție rapidă și cu o anumită economie de mijloace;
- constituie un proiect, o finalitate de tip *perpetuum mobile*, care necesită alimentare cu noi elemente conforme noilor contexte sociale și profesionale. Aceasta pentru că „competențele se înscriu într-un continuum de la simplu la complex; la nivelul cel mai mare al complexității, nu există sfârșit pentru sfârșitul proiectat. Competența, cel puțin aceea care se situează la un nivel ridicat de generalitate, câștigă astfel, fiind percepută ca un orizont de lucru care este mai mult o finalitate fără sfârșit decât o finalitate tangibilă” [3].

Credem actuală definiția *competenței profesionale a cadrelor didactice* argumentată de I.Jinga: „un amalgam de capacități cognitive, afective, motivaționale și manageriale care interacționează” cu caracteristicile de personalitate și experiențele profesionale a asistenților medicali-instructori, „conferindu-i acestuia calitățile necesare efectuării unei prestații didactice pentru a asigura realizarea de elevi a obiectivelor propuse, iar fiecare elev, în dependență de potențialul individual, să atingă propriul nivel de performanțe» [6, p. 78]. Conform autorului, *competența profesională* este un rezultat al fuzionării celor trei competențe fundamentale ale cadrului didactic: *competenței de specialitate, competenței psihopedagogice și a competenței psihosociale și manageriale.*

Cu referire la *competența psihopedagogică*, autorului demonstrează că aceasta este rezultanta a cinci capacități:

1) capacitatea de a cunoaște elevii și de a lua în considerare particularitățile lor de vârstă și individuale la proiectarea și realizarea activităților instructiv-educative;

2) capacitatea de a comunica ușor cu elevii, de a-i influența și motiva pentru activitatea de învățare, în general, și pentru învățarea unei anumite discipline de studiu, în particular;

3) capacitatea de a proiecta și a realiza optim activități instructiv-educative (precizarea obiectivelor didactice, selecționarea conținuturilor esențiale, elaborarea strategiilor de instruire, crearea unor situații de învățare adecvate, stabilirea corespunzătoare a formelor, metodelor și instrumentelor de evaluare etc.);

4) capacitatea de a evalua obiectiv programe și activități de instruire, pregătirea elevilor, precum și șansele lor de reușită;

5) capacitatea de a-i pregăti pe elevi pentru autoinstruire și autoeducație.

În opinia cercetătorilor Cara A., Guțu Vl., [1] *competența psihopedagogică* a cadrelor didactice include:

- manifestarea conduitei psihopedagogice creative în domeniul organizării experiențelor de învățare, în interpretarea fenomenelor și proceselor educaționale, în soluționarea dificultăților de transpunere în practică a teoriilor și modelelor de referință prin disciplina predată;

- adaptarea teoriilor pedagogice la situații practice;
- cunoașterea particularităților de vârstă, individuale și ale grupului de apartenență și valorificarea acestora în predare/organizarea procesului de predare-învățare-evaluare;

- proiectarea și realizarea dezvoltărilor curriculare intra și interdisciplinare;
- proiectarea demersului educațional/acțiunilor educaționale;
- proiectarea situațiilor didactice de învățare în funcție de reprezentările elevilor și competențele acestora;

- evaluarea eficienței didactice a diferitor strategii și tipuri de demersuri didactice;
- elaborarea strategiilor creative pentru rezolvarea unor probleme practice legate de tematica educațională;

- reevaluarea propriei activități didactice din perspectivă comunicațională;
- dezvoltarea strategiilor de comunicare eficientă;
- alegerea și aplicarea celor mai pertinente strategii și forme de evaluare;
- integrarea rezultatelor investigaționale în practica pedagogică.

În fine, *competența psihopedagogică* a cadrului didactic este prezentă în prevederile actelor normative [1, p.92-97, 16] și în lucrările cercetătorilor [4,9], prin care se subliniază importanța adaptării teoriilor pedagogice la potențialul individual a elevului, creativitatea cadrului didactic în planificarea și realizarea procesului instructiv-formativ, tactul pedagogic, dezvoltarea la elevi a abilităților pentru autoinstruire și autoeducație.

Avem certitudinea că formarea și dezvoltarea competenței psihopedagogice de specialitate (medicale) va facilita cunoașterea și implementarea în proiectarea și organizarea demersului educațional de către *asistenții medicali-instructori* a strategiilor didactice proprii, care vor asigura formarea la elevii-ucenici a valorilor, abilităților și atitudinilor ce vin în concordanță cu necesităților actuale și de perspectivă ale pieței muncii și ale societății aflate în permanentă schimbare.

Aici este cazul să precizăm că *Standardul de Calificare* pentru calificarea *Asistent medical*, nivel 4, CNCRM, domeniul de formare profesională *Medicină*, aprobat prin decizia *Consiliului Național pentru Calificări*, nr. 01 din 10 decembrie, 2018, stipulează că *asistentul medical* „este specialistul cu studii medicale postsecundare, care este responsabil de planificarea, realizarea și evaluarea îngrijirilor medicale acordate pacienților, supravegherea altor lucrători de îngrijire din sistemul sănătății, activând în mod autonom sau delegat în cadrul echipei multidisciplinare cu medici și alte persoane în aplicarea practică a măsurilor de îngrijire și curative, de diagnosticare, preventive, reabilitative și paliative”. Respectiv aceste finalități majore devin drept sistem de referință pentru demersurile pedagogice ale *asistenților medicali-instructori* în procesul de instruire practică a elevilor-ucenici în cadrul învățământului dual medical.

În contextul acestor finalități macrostructurale, *asistenții medicali-instructori*, implicați în procesul de învățământ medical dual, vor proiecta situații de învățare care să antreneze elevii în realizarea unor sarcini autentice de:

- planificare, organizare și punere în aplicare a îngrijirilor orientate spre pacient;
- stabilire, în mod independent, a planului de îngrijiri medicale necesare pacientului;
- diagnosticare medicală și tratament;
- selectare, implementare și evaluare a îngrijirilor;
- inițiere, în mod independent, a măsurilor imediate pentru menținerea în viață și aplicarea măsurilor conform Protocoalelor Clinice Naționale, documentelor normative etc.

În viziunea noastră, implicarea *asistenților medicali-instructori* în procesul de instruire practică a elevilor-ucenici în cadrul învățământului dual medical solicită acestora și *abilități de mentorare*. În acest sens, se necesită a fi dezvoltate competențele acestora de planificare, organizare a activităților în cadrul instruirii practice, precum și realizarea unui feed-back continuu cu referire la evoluția competențelor profesionale ale elevilor.

Totodată, în procesul de instruire practică *asistenții medicali-instructori* vor oferi elevilor *sprijin informațional*, prin oferirea celor mai noi cunoștințe în format accesibil, utilizarea limbajului medical pe înțelesul elevilor, cu exemplificări concrete, studii de caz semnificative; *sprijin instrumental*, prin învățarea elevului privind modalitatea de acțiune într-un caz sau altul din practica medicală; *sprijin motivațional*, prin oferirea de feed-back stimulatив cu referire la evoluția elevului în activitatea profesională și dezvoltarea competenței de autoevaluare; *sprijin*

socio-emoțional, prin manifestarea empatiei, consolidarea încrederii elevului în forțele proprii și reușita profesională.

Deci, este esențial ca sistemul de acțiuni pedagogice ale *asistenților medicali-instructori* să vizeze consolidarea competențelor profesionale specifice, urmărite în procesul de formare profesională a *asistentului medical*. Este imperios necesar ca procesul de interacțiune pedagogică dintre *asistenții medicali-instructori* și elevi să consolideze **calitățile profesionale ale viitorilor specialiști**: *responsabilitate, spirit de observație, comunicabilitate, atenție, viteză de reacție, adaptabilitate la situații noi, putere de analiză, sinteză, empatie, toleranță, onestitate, creativitate*.

În contextul celor expuse, dezvoltarea sustenabilă a învățământului medical dual [15,17], impune crearea următoarelor **condiții**:

- implicarea mai consistentă a *asistenților medicali-instructori* în procesul de instruire practică a elevilor-ucenici;

- asigurarea accesului *asistenților medicali-instructori* la formarea psihopedagogică de calitate prin digitalizarea modulului *Psihopedagogia de specialitate (medicală)* și utilizarea metodelor inovative de predare-învățare-evaluare, întru creșterea atractivității profesiei de cadru didactic prin cumul de funcție în rândurile asistenților medicali din domeniul practic;

- ghidarea *asistenților medicali-instructori* în cariera didactică nu doar prin asigurarea condițiilor de promovare a modulului *Psihopedagogia de specialitate (medicală)*, dar și prin încurajarea lor pentru susținerea gradelor didactice;

- consolidarea capacităților Centrului în domeniul educației continue al CEMF „Raisa Pacalo” prin acreditarea programelor de formare continuă și, respectiv, a modulului *Psihopedagogia de specialitate (medicală)*;

- racordarea conținuturilor ofertei de formare profesională în *psihopedagogia medicală* la cerințele agentului economic pentru creșterea ratei de participare sistematică a asistenților medicali-instructori în cursurile de formare profesională continuă;

- creșterea ratei de participare a asistenților medicali, care sunt implicați în instruirea practică a elevilor, la cursurile de formare profesională în *psihopedagogia medicală* prin forme clasice de formare profesională.

Aceste condiții sunt deja create și asigurate în cadrul *Centrului de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo”*, inclusiv cu susținerea partenerilor – instituțiilor medicale care contribuie la consolidarea sistemului de competențe ale elevilor în cadrul învățământului dual și centrelor naționale de formare profesională continuă în domeniul psihopedagogiei.

Aceasta ne consolidează încrederea că Centrul de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo” va reuși în oferirea unui învățământ profesional medical *de calitate, incluziv și echitabil* tuturor elevilor în varii contexte formale-nonformale-informale; va răspunde necesităților celor ce învață și ale societății; va deveni mai rezistent, flexibil, în condițiile mereu schimbătoare de ordin social, economic, demografic; va deveni un factor real de asigurare a dezvoltării durabile, sociale și economice a țării, prin formarea specialiștilor competenți și competitivi în domeniul medicinei și farmaciei, care manifestă profesionalism în prestarea serviciilor medicale de calitate populației țării.

Bibliografia:

1. CARA, A., GUȚU, VI. Standarde de formare continuă a cadrelor didactice din învățământul secundar general. Chișinău: Cartier, 2007. 88 p.
2. CHIȘ V. Pedagogia contemporană, pedagogia pentru competențe. Cluj-Napoca: Casa Cărții de știință, 2005. ISBN 973-686-695-5.
3. Codul educație, Cod 152/2014. Publicat : 24-10-2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324 art. 634.
4. DIACONU, M. Standarde profesionale pentru profesia didactică. Ed. POLSIB SA Sibiu, 2002,125 p.
5. GHERGHINESCU R. Conceptul de competență didactică. În: Competența didactică (Marcus S. coord.). București: Editura All, 1999, 173 p., p. 34.
6. JINGA I., Manual de pedagogie. București: All Educațional, 2001, 464 p.
7. Legea Nr. 110 din 21.04.2022 cu privire la învățământul dual, Publicat : 20-05-2022 în Monitorul Oficial Nr. 151-157 art. 273.
8. Metodologia de organizare și implementare a programelor de formare profesională prin învățământ dual cu profil medical, aprobată prin OMSMPS RM nr. 930 din 30.09.2020.
9. MITROFAN, N. Aptitudinea pedagogică. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România R—79717| București, Calea Victoriei nr. 125, sector 1. 1988.
10. NICULESCU R.M. (coord.) Pregătirea inițială, psihologică, pedagogică și metodică a profesorilor. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2001, p.143.
11. Planul-cadru pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar dual nivelele IV și V (ISCED-2011), aprobat prin Ordinul MECC RM nr. 1331 din 10.09.2018.
12. Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului, aprobat prin Hotărâre de Guvern Nr. 89 din 24.05.2018. Publicat : 10.08.2018 în Monitorul Oficial Nr. 295-308, art Nr : 457.
13. Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea de Guvern Nr. 235 din 13-10-2021. Publicat : 05-11-2021 în Monitorul Oficial Nr. 266-272 art. 541.
14. Programul pentru susținerea populației de etnie romă pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărâre de Guvern Nr. 576 din 03-08-2022. Publicat : 09-09-2022 în Monitorul Oficial Nr. 278-282 art. 697.
15. Program de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” pentru anii 2023-2025, aprobat prin Hotărâre de Guvern Nr. 114 din 07-03-2023. Publicat : 20-04-2023 în Monitorul Oficial Nr. 134-137 art. 289.
16. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general. MECC,2018.https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_de_competenta_profesionala_ale_cadrelor_didactice_din_invatamantul_general.pdf.
17. Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, aprobată prin Hotărâre de Guvern Nr. 114 din 07-03-2023. Publicat : 20-04-2023 în Monitorul Oficial Nr. 134-137 art. 289.
18. Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027; aprobată prin Hotărâre de Guvern Nr. 1464 din 30-12-2016. Publicat : 24-02-2017 în Monitorul Oficial Nr. 60-66 art. 12.
- 19.Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, <https://gov.md/ro/moldova2030>.
20. TOROIMAN, E. Considerații generale asupra strategiilor și rolurilor profesorului în conducerea învățării. Revista de pedagogie, nr. 1-2, București, 2003, p.1-1-108.